

письмовою згодою їх батьків або піклувальника, справжність підпису яких засвідчується нотаріусом з дотриманням вимог п. 2.7 Глави 5 частини II Порядку. Однак шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми. Крім цього, шлюбний договір не може зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені СК України, а також ставити одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище. За шлюбним договором не може передаватися у власність одному з подружжя нерухоме майно та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації — ст. 93 СК України.

Література

1. Гулевська Г. Аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання нотаріальною діяльністю та пріоритети запозичення в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2003. № 7. С. 57–61.
2. Фурса С.Я., Фурса С.І. Нотаріат в Україні. Київ, 2001. 478 с.
3. Радзівєвська Л.К., Пасічник С.Г. Нотаріат в Україні. Київ, 2001. 528 с.

УДК 347.124:332.025.28(043.2)

Москалюк Н., к.ю.н., доцент,
Тернопільський національний економічний університет,
м. Тернопіль, Україна

ПРИХОВАНА НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ КОЛЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ АВТОРСЬКИМИ ТА СУМІЖНИМИ ПРАВАМИ: ЗАКОНОДАВЧЕ БЕЗГЛУЗДЯ ЧИ НОВА ЕПОХА НАБУТТЯ ПРАВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ?

Побудову жодного демократичного суспільства неможливо уявити без належного ставлення до права власності. При чому повага до власності повинна бути незалежно від того, до яких форм вона відноситься. Яким же великим було наше здивування, коли, аналізуючи Закон України «Про ефективне управління майновими правами право власників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 15 травня 2018 року, ми помітили у ньому прояви прихованої націоналізації. Звісно, жодною нормою термін «націоналізація» не згадується, проте умови переходу належних на праві приватної власності коштів у державну власність він містить. Переслідуючи блага мету, законодавець, на нашу думку, нівелює право приватної власності правовласників і вносить досі не існуючі правові механізми.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» [1] містив норми щодо колективного управління майновими правами, які були викладені у 5 статтях і не здатні були в повній мірі здійснювати правове

регулювання величезної сфери суспільних відносин, в яких організації колективного управління правами допомагали правовласникам отримувати належну їм винагороду за використання їх творів. Вказаний стан речей вимагав якнайшвидшого реагування і прийняття комплексного нормативно-правового акту, який вирішить означену проблему. І ним став Закон України «Про ефективне управління майновими правами право власників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 15 травня 2018 року. Попри безліч позитивних нововведень, які безумовно заслуговують на окремий аналіз, є у ньому й такі, що викликають занепокоєння. Йдеться, зокрема, про розподіл коштів, зібраних в якості винагороди за репрографічне відтворення та приватне копіювання. Пояснимо детальніше суть наших побоювань:

Як вказує О. Костів, «Збір та розподіл винагороди за репрографічне відтворення та приватне копіювання не лише в Україні, а й в інших державах має свої особливості. Це пов'язано з тим, що винагорода збирається не з самих користувачів твору, а з виробників чи імпортерів, що виробляють або ввозять обладнання для відтворення та копіювання. Винагорода також передається не безпосередньому автору, чий твір відтворено, а усій сукупності авторів, що створюють твори певного виду. Вказана особливість зумовлена тим, що передбачити яких саме авторів відтворюватимуться твори неможливо, як і неможливо проконтролювати кількість таких відтворень та копіювань. У зв'язку з цим міжнародною спільнотою було прийнято рішення про опосередкований збір винагороди через закладення її в ціну самих пристроїв, призначених для відтворення та копіювання» [3].

Закон України «Про авторське право і суміжні права» до прийняття Закону України «Про ефективне управління майновими правами право власників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» не містив жодних обмежень прав авторів на отримання розподіленої винагороди, зібраної таким опосередкованим способом. І це цілком відповідало усталеній міжнародній практиці. Та наш законодавець при вдосконаленні системи колективного управління правами вирішив бути оригінальним і запровадив такі нововведення, які абсолютно не в'яжуться із всією системою охорони авторських прав, що закладена в Україні.

Отож, ст. 23 вказаного закону зазначає: «Збір винагороди за репрографічне відтворення творів здійснюється з виробників і (або) імпортерів обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких можливо здійснити репрографічне відтворення творів... Збір винагороди за приватне копіювання (відтворення в домашніх умовах і в особистих цілях творів і виконань, зафіксованих у фонограмах, відеограмах, а також аудіовізуальних творів) здійснюється з виробників і (або) імпортерів цифрового, аналогового та іншого обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких можливо здійснити таке відтворення, на умовах,

передбачених Законом України «Про авторське право і суміжні права» [1].

Зібраний дохід від прав організацією колективного управління після утримання збору за управління в порядку, передбаченому частиною сьомою статті 21 цього Закону, підлягає розподілу в пропорціях, визначених частинами п'ятою та шостою цієї статті:...Двадцять п'ять відсотків доходу від прав, зібраного акредитованою організацією за репрографічне відтворення творів, спрямовуються на розвиток української культури... Решта зібраного акредитованою організацією доходу від прав за репрографічне відтворення творів, зазначеного в абзаці першому цієї частини, розподіляється для таких категорій правовласників у відповідних частках: авторам творів науки, художньої літератури - 50 відсотків; авторам образотворчих, фотографічних та інших подібних творів - 10 відсотків; видавцям - 40 відсотків.

Подібна норма стосується і винагороди за приватне копіювання: Двадцять п'ять відсотків доходу від прав, зібраного акредитованою організацією за приватне копіювання, спрямовуються на розвиток української культури. Решта зібраного акредитованою організацією доходу від прав за приватне копіювання, зазначеного в абзаці першому цієї частини, розподіляється для таких категорій правовласників у рівних частках: 1) особи, що володіють майновими авторськими правами на музичні твори; 2) особи, що володіють майновими авторськими правами на аудіовізуальні твори; 3) автори і виконавці аудіовізуального твору чи їх спадкоємці; 4) особи, що володіють майновими суміжними правами на фонограми (відеограми); 5) виконавці творів, зафіксованих у фонограмах (відеограмах), чи їх спадкоємці [1].

Аналізуючи норми ст. 23, ми вважаємо невірною позицію законодавця, адже із її змісту вбачається, що встановлюється обмеження майнового права правовласників нормою звичайного закону, тоді як спеціальний закон такого обмеження не містить. Також підтримуємо позицію О. Костіва, що «держава вирішила самостійно розпоряджатися коштами, що є власністю приватних осіб. Нехай і з благими намірами щодо розвитку культури, та це є абсолютно неприпустимим» [3].

Нагадаємо, що процес переходу власності із приватних рук у державні відбувається в процесі націоналізації. Попри те, що сучасне національне законодавство поняття «націоналізація» не містить, ст. 41 Конституції вказує, що «Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану» [5]. Як вказувалось у попередніх наших дослідженнях «Не закріплюючи офіційно назви поняття, законодавством все ж допускається примусове відчуження.

Вказана конституційно-правова норма має ще одне фундаментальне значення, вона допускає «примусове відчуження», а не «примусове вилучення». Це означає, що безкоштовного позбавлення приватної власності навіть з мотивів суспільної необхідності, воєнного чи надзвичайного стану бути не може» [5].

Із вказаного вище виходить, що норма Закону України «Про ефективне управління майновими правами право власників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» є неконституційною, оскільки позбавляє приватної власності, причому навіть мотиви суспільної безпеки тут не згадуються, оскільки вони тут жодним чином не задіяні. Тож, переслідуючи блага мету щодо розвитку української культури, законодавець аналізованою нормою нівелює права приватної власності. І держава, претендуючи на вказані кошти, розпорядником яких мав би стати Український культурний фонд, матиме надто хитке становище. Так, при застосуванні повноцінного механізму націоналізації, вона компенсувала б втрату приватному власнику, набуваючи статусу нового власника задля досягнення суспільних інтересів. А в аналізованому випадку держава права набувала б, нічого не компенсуючи в заміну. Це протирічить принципам демократичного суспільства, а тому має бути відмінене найближчим часом.

Література

1. Закон України «Про ефективне управління майновими правами право власників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 15 травня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19/stru#Stru>

2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. URL: https://taxlink.ua/ua/normative_acts/zakon-ukraini-pro-avtorske-pravo-i-sumizhni-prava-23-03-2017/

3. Костів О. Особливості збору та розподілу винагороди за репрографічне відтворення творів і приватне копіювання в Україні та країнах ЄС. Актуальні проблеми правознавства. 2019. № 4.

4. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

5. Москалюк Н. Гносеологічні аспекти націоналізації в системі набуття прав державної власності. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. № 6(21). С. 106-112.